№ 216 Դեկտեմբերի 4 (16) 1880 Դեկտեմբերի 4 (16) № 216

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 բուբլ, կէս տարվանը 6 բուբլ։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք գրում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

„ՄՇԱԿ"

ԼՐԱԳԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

1881 թ-ին

(ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

Կը հրատարակվի նոյն դիրքով և նոյն պրոգրամմայով ԱՄԵՆ ՕՐ (բացի տօն և տօներին հետեւեալ օրերից)։

ՊՐՕԳՐԱՄՄԱ. I. Տէրութեան կարգադրութիւններ, II Առաջնորդող յօդուածներ, III Ներքին տեսութիւն, IV Արտաքին տեսութիւն, V Խառն լուրեր, VI Հեռագիրներ, VII Ֆելիետօն և Բանասիրական, VIII Յայտարարութիւններ։

ԼՐԱԳՐԻ ԳԻՆԸ, տարեկան 10 բուբլ, կէս տարվան 6 ր., հինգ ամս. 5 ր., չորս ամս. 4 ր., երեք ամս. 3. ր. երկու ամս. 2 ր. և մի ամս. 1 բուբլ։

Գրվել կարելի է խմբագրութեան մէջ հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թիւրքիայի ապագան։—Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Ալէքսանդրապօլից։ Նամակ Մեղրիից։ Ներքին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Թիւրքիա։ Յունաստան։ Արեւելեան գործեր։ Նամակ Թիւրքիայից։—Յայտարարութիւններ։

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԱՊԱԳԱՆ

Անգլիական „Times" լրագիրը, խօսելով միացեալ նաւատորմի լուծվելու մասին, ասում է որ Անգլիան, առաջվայ պէս պատրաստ է մնում նպաստել արեւելեան խնդրի վճռելուն, բայց չուներով առանձին շահեր արեւելքում, նա չի յանձն առնի այդ խնդրի վճռելու ինիցիատիվը։

Դեռ երբ որ Ռիկօնֆիլդի մինիստրութիւնն ընկաւ և նրա տեղը բռնեց Գլադստօնի մինիստրութիւնը, մենք ասում էինք որ ազատամիտները անպատճառ կը պաշտպանեն Թիւրքիայի հպատակ քրիստոնեայ փոքր ազգութիւնները։ Բայց եթէ այդ փոքրիկ ազգութիւնների կողմն էլ չեն պահի, գոնէ հաստատ կարելի է ասել, որ Թիւրքաց կառավարութեան կողմն էլ չեն պահի։ Դա էլ կը լինի մի քայլ դէպի առաջ, եթէ Թիւրքիային կը թողնեն իր վիճակին. այն ժամանակ Թիւրքահպատակ քրիստոնեայ ազգերը իրանք կը տեսնեն իրանց գործը կառավարութեան հետ։

Եւ ճշմարիտ մինչև այժմ եւրոպական մեծ պետութիւններից ամեն մինը հերթով միշտ հովանաւորում էր Թիւրքիային, ղեկավարում էր նրա պետական գործերը, փող կամ զէնք էր հայթայթում Օսմանեան կառավարութեանը, խորհրդներ էր տալիս նրա պետական մարդիկներին։ Երբ որ Թիւրքիան եւրոպական մի պետութեան հետ պատերազմ ունէր, եւրոպական մի այլ պետութիւն բացարձակ կամ գաղտնի կերպով օգնում էր Թիւրքիային....

Ա յսպիսով Թիւրքիային երբէք չէին թողնում իր սեփական վիճակին, և այդպէս անուանված եւրոպական հաւասարակշռութիւնը պահպանելու նպատակով, Եւրոպան միշտ աշխատում էր օգնել Թիւրքիային և ցոյց տալ նրան աւելի զօրեղ, քան թէ նա է իրապէս։

Բայց թող փորձեն Թիւրքիային բոլորովին չօգնել, թող յանձնեն նրան իր սեփական վիճակին, և կը տեսնէք, որ այդ պետութիւնը ինքն իրան կընկնի, կը քայքայվի...

Եւրոպան, եթէ ճշմարիտ, չէ կամենում կամ չէ կարող անկեղծ կերպով օգնել Թիւրքահպատակ քրիստոնեայ ազգութիւններին քաղաքական վերականգնման, մեծ օգուտ տուած կը լինի թէ եւրոպական և թէ ասիական Թիւրքիայի քրիստոնեայ փոքր ազգութիւններին, եթէ բոլորովին չը խառնվի Օսմանեան կառավարութեան գործերի մէջ։ Եւ այն ժամանակ քրիստոնեայ ճնշված ազգերը իրանք կը տեսնեն իրանց հաշիւը կառավարութեան հետ։

Մի պետութիւն, որ իր թէ քաղաքական և թէ զինուորական պաշտօնեաներին երկու տարվայ ռոճիկը չէ վճարել, երկար տևել չէ կարող։

Մի բան երբէք չը պէտք է մոռանանք, այն է որ Թիւրքիան վաղուց կընկնէր, եթէ Եւրոպան նրան արուեստական կերպով պահպանած չը լինէր։

Ինչպէս երևում է, Գլադստօնի նպատակն է այժմ թողնել Թիւրքիային որ նա անպատիժ անի ամեն տեսակ սխալներ և անարգել ընթանայ դէպի իր կորուստը։

„Times" լրագրի խօսքերից երևում է, որ Գլադստօնի կարծիքով Անգլիայի շահերը չեն փնասվի, եթէ Թիւրքիայի քաղաքական իշխանութիւնը փոքր առ փոքր կանցնի նրա հպատակ քրիստոնեայ ազգութիւնների ձեռքը։

Եթէ Եւրոպան կամենում է կրկին միաձայն կերպով ներգործել Օսմանեան պետութեան վրա, Անգլիան էլ կը մասնակցի այդ ներգործութեանը, իսկ հակառակ դէպքում Անգլիան վրձռել է թողնել Թիւրքիային իր սեփական մահով մեռնելու։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

24 Նոյեմբերի

Չը գիտեմ ինչ պատճառներից ստիպված «Մեղուի» խմբագիրը կասկածի մէջ է ընկնում «Մշակի» 197 համարում տպված նամակիս վերաբերութեամբ, համարելով նրան կեղծ, որը պարոնի կարծիքով մի տեսակ գաւառանութիւն է։ Ես առանձին ուշադրութիւն չեմ դարձնում պարոնի խայտառակ զրպարտութիւններին, որոնք շռայլել է իմ անձնաւորութեան դէմ «Մեղուի» 88 համարում, այլ խոնարհաբար կը խնդրէի «Մշակի» խմբագրութիւնից ուղարկել պ. Սիմոնեանցին իմ նամակի իսկականը, որպէս զի փարատվի պարոնի կարծիքը։ Իսկ ինչ վերաբերում է նրա այն խօսքերին, թէ ես պատուաւոր անձն եմ, թէ թոկից փախած,—դրա մասին այժմ աւելորդ եմ համարում մի խօսք անգամ ասել, որովհետև ինձ ճանաչողը արդէն լաւ գիտէ, թէ որպիսի անձն եմ ես. միայն պ. Սիմոնեանցի կարծիքը կը փարատեմ այն ժամանակ, երբ պատիւ կունենամ անձամբ ծանօթանալ նրա հետ։

Զարմանում եմ, որ պ. Սիմոնեանցը դեռ չէ դադարել այն տղայական կարծիքներից, որ մի ժամանակ յայտնում էր, թէ «Մշակի» թղթակցութիւնները կեղծ են և չինվում են խմբագրատան մէջ։ Այդպիսի անձնաւորութեան հետ, իմ կարծիքով, աւելորդ է մինչև անգամ վիճաբանել, որովհետև պարոնի նպատակն է ոչ թէ վիճաբանել յարուցած հարցի մասին, այլ, ինչպէս ինքը ցոյց է տալիս «Մեղուի» 88 համարում, առանձին հաշիւներ ունի թղթակիցների անձնաւորութեան հետ, որը ամենևին հարցի հետ կապ չունի։

Սմբ. Պարսամեանց

ԴԱՄԱԿ ՄԵՂՐԻԻՑ

18 Նոյեմբերի

Անցեալ օրերումս մեր փողոցումն կարդացվում էր «Մշակի» № 163 ներքին լուրերում գրվածը. «Մեղրի գիւղից գրում են. տեղային տանուտէրի ընտրութեան երեք տարվայ ժամանակամիջոցը լրանում է. այս տարի յոյս կայ, որ ժողովուրդը վերջապէս կազատվի այդ անտանելի մարդուց և այլն»։ Մեր տանուտէր պ. Մ. Մելիք-Ասլանեանցը ինքն ևս նոյն լուրը կարդալով, կարծեց, թէ հազորդողը ես եմ. ուստի փողոցային հայհոյանքներից յետոյ, ասաց. «Ես ինչով եմ անտանելի՝ թող բացատրեն»։

Բոլորովին անուշադիր լինելով պարոնի հայհոյանքներին, միայն համակրելով այդ լուրը հաղորդողին, հարցնում եմ, արդեօք անտանելի չանուանէին՝ ապա ինչ անուանէին մի տանուտէրի, որպիսին իր ընտրութեան երեք տարվայ ժամանակամիջոցումն ոչ մի հրապարակական հաշիւ չէ ներկայացրել, այլ կանչել է չորս-հինգ անձինքների ասելով. «քաւոր-Գրիգոր, խնամի Յարութիւն, Հայրապետ-ապեր և այլն, համեցէք մեր տուն՝ բան ունիմ», և վերջը հաշիւից դուրս է եկել մի չարք պարսքերի հասարակութեան վրա, հասարակութեան այդ ինքնագլուխ ներկայացուցիչների չնորհիւ։ Նա գերեզմանատները քանդեց ու նրանց տեղ չինութիւն կանգնացրեց. իսկ գերեզմանատէրերը մնացին արտասվելով։ Նա գանգատաւորներից ու պատասխանատուներից երկու անգամ կաշառ ստացաւ թողնելով գործերը անվճիռ, իսկ մի քանիների էլ պահանջը պարտականից առնելով, փողը իրա գրպանումը դրեց, այլ և այլ անտեղի պատճառներ բերելով։ Նա պարսկաստանցի մշակներին բանեցրեց և պատճառ բռնելով թէ անցագիր չունեն, անվարձ արձակեց խեղճերին։ Նա ստացաւ մեր պ. գաւառապետից անցագրի վկայականներ, այն հիման վրա, որ ժողովուրդը Զանգեզուրի հեռաւորութեան պատճառաւ, վկայականը առաջարկի Նախիջևանի գաւառական գանձարանը, և ստանալով անցագիր՝ գնայ յօտարութիւն։ Բայց բանը ուրիշ կերպարանք ստացաւ. տանուտէրը բացի մարկայի փողը, իւրաքանչիւր վկայականի համար ստացաւ 1 ր. 40 կ., ասելով, թէ գանձարանին պէտք է հանի։ Ահա այսպէսի խաբեայութիւնների պատճառով ընկնում է պ. գաւառապետի վարկը, իսկ մի օտարութիւն գնացողից էլ ստանալով փող, տուեց նրան կեղծ անցագիր և նա կալանաւորվեց Նախիջևանումն։ Նա հասարակութեան աւելորդ ծախքերի մէջ է գցել տարեկան 300 ր. ինքն մաքրազարդելով։ Այսպիսի փողերի մէջ գլխաւոր տեղն են բռնում այն աստիճանաւորների ծախքերը, որոնք նրա տունը գալով, հասարակութիւնից ուտելիք են գնել ու արժէքը միանուագ տուել են տանուտէրին։ Նա զգուացրել է մեր այն չրջարանակներին, որոնք դէպի մեր գիւղը պատկառանքով են վերաբերվում, նրանց վրա զայրացրած անտեղի ակտերով։ Նա փողոցային մաքրութեան վրա ուշադրութիւն չը դարձրեց, և հիւանդութիւնները հետզհետէ չատանալով, գիւղը այժմ ներկայանում է իբրև մի մեծ հիւանդանոց։ Նա մշանջենաւոր քնի ենթարկեց մեր ծխական դպրոցի արդէն իրագործված խնդիրը, որպէս զի գիւղիս ուսման ղեկը մնայ իր Նման կեղծ աստիճան ստացող տիրացուների ձեռքին։ Նա իր Նման վաշխառուներին պաշտպան հանդիսանալով, փողի տոկոսիքը 8-ից հասցրեց մինչև 60% և աւելի։ Ահա այժմ 150 ծխից բաղկացած այն չէն Մեղրին, գերի է դարձել 10—15 անձնաւորութիւնների ձեռքում, այնքան բազմութիւն մարդկանց աշխատում են աշխատում, բայց չեն կարողանում պարտքի անտանելի տոկոսը վճարել։ Մինչև անգամ նա իրաւունք տուեց 7 տարեկան աղջիկը պսակել տալ 26 տարեկան երիտասարդի հետ։

Քանի այսպիսի բաներ գրեմ։ Զորն ասեմ կամ զորն խոստովանիմ։ Մեր տանուտէրի սխրագոր-